

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจ กล่าวคือ สังคมใดที่ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และมีสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ สังคมนั้น ก็จะมีความสำเร็จก้าวหน้า แต่ตามข้อเท็จจริงนั้น ไม่ว่าสังคมจะเจริญก้าวหน้าสักเพียงใด ก็ยังต้องประกอบไปด้วยประชากรประเภทต่าง ๆ ทั้งที่มีคุณภาพ และด้อยคุณภาพ ทั้งที่มีร่างกายปกติสมบูรณ์ และผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา ที่ถูกเรียกว่า “คนพิการ” รวมอยู่ในสังคมเดียวกันทั้งสิ้น จูร์รัตน์ ผ่องแผ้ว (2546 : 20) โดยบุคคลที่ไม่สามารถจะพัฒนาตนเองได้ย่อมส่งผลให้หางานยากไม่ทันต่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ยิ่งถ้าเป็นคนพิการด้วยแล้วยิ่งจะถูกตัดโอกาสจากหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากศักยภาพขาดความทัดเทียมกับบุคคลทั่วไป ความพิการเมื่อเกิดกับบุคคลใดแล้ว ย่อมทำให้บุคคลนั้นมีปฏิกริยาต่อความพิการและก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจ ทั้งนี้เพราะสมรรถภาพทางร่างกายที่ลดลง และพหุสภาพทางร่างกายที่ไม่สามารถทำให้สมบูรณ์ได้ (วิยะดา ศักดิ์ศรี. 2531 : 138) จะเห็นว่าคนพิการจะไม่ได้ได้รับความสนใจ และเอาใจใส่จากผู้อื่นเท่าที่ควร รวมถึงส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้พิการอีกด้วย เพราะถูกมองว่าเป็นบุคคลน่าสมเพชเวทนาเป็นคนที่ไร้ความสามารถโดยสิ้นเชิง ต้องเป็นภาระของครอบครัวโดยไม่ได้รับ การเลี้ยงดูและการยอมรับให้อยู่ในสังคม หรือทำกิจกรรมในสังคมได้เหมือนคนทั่วไป (วิจิตร แก้วเครือวัลย์. 2544 : 7) ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา ปัญหาความพิการนับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่ง และเริ่มเป็นที่สนใจของนานาประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะเมื่อสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2524 เป็นปีคนพิการสากล และช่วง พ.ศ. 2526-2535 เป็น “ทศวรรษของคนพิการแห่งสหประชาชาติ” (United Nations Decade of Disabled Persons) โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ “การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และโดยเสมอภาค” (Full Participation and Equality) ของคนพิการ ซึ่งหมายถึงการเร่งฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อให้คนพิการมีชีวิตความเป็นอยู่ดี มีการศึกษา และการทำงานเหมือนคนปกติทั่วไป (สภากงพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย. 2535 : 7 -

“งาน” มีความสำคัญมากสำหรับคนพิการ เพราะการทำงาน หมายถึง การมีรายได้มีเงินทองจับจ่ายใช้สอยและได้มาซึ่งปัจจัยสี่ นอกจากนี้การทำงานยังมีความสำคัญต่อคนพิการในแง่ของศักดิ์ศรี เพราะงานทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นที่ยอมรับของสังคม (กรมการจัดหางาน. 2545 : 18) แม้ว่าคนพิการจะมีความเสียเปรียบทางร่างกาย แต่คนพิการมีแรงจูงใจภายในการทำงานสูง เนื่องจากคนพิการตระหนักถึงความพิการและความเสียเปรียบของตนเอง ดีจึงทุ่มเทความพยายามในการทำงาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนมีผลงานทัดเทียมหรือดีกว่าคนปกติทั่วไป (Gilmer. 1996 : 429) หากคนพิการได้รับการพัฒนาให้ถูกทาง แรงงานคนพิการก็จะเป็นแรงงานที่มีคุณค่า และเป็นพยานภาพในการพัฒนาสังคมได้ ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น และสวีเดน ได้เล็งเห็นความสำคัญของการสนับสนุนให้คนพิการมีงานทำ จึงมีการบัญญัติกฎหมายการจ้างงานคนพิการในระดับอัตราส่วน (Quota System) กล่าวคือ กฎหมายได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐบาลหรือเอกชนรับคนพิการเข้าทำงานในจำนวนที่เป็นสัดส่วนกับจำนวนพนักงานปกติ (กรรณิการ์ พุทธิสาร. 2543 : 87-89)

คนพิการนับเป็นกลุ่มประชากรด้อยโอกาสกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะโอกาสในการประกอบอาชีพนอกเหนือไปจากการทำงานที่ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อีกมากมายในสังคม การมีงานทำเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกคน เนื่องจากการแสดงให้เห็นถึงความมีคุณค่าในตนเอง ไม่เป็นภาระต่อสังคม ในอดีตประเทศไทยมิได้มีนโยบายที่เด่นชัดเกี่ยวกับคนพิการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ของการสงเคราะห์หรือพัฒนา โดยปล่อยให้เป็นที่ที่ความรับผิดชอบของครอบครัว ชุมชน หรือองค์กรการกุศลต่าง ๆ “คนพิการ” ในทัศนะของคนไทย คือ กลุ่มคนที่ไม่อาจพัฒนาให้มีคุณภาพได้ อีกทั้งมีความสำคัญน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรกลุ่มอื่น ๆ ต่อมาแม้มีการคำนึงถึงคนพิการมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นไปในลักษณะของการให้การสงเคราะห์ เน้นการช่วยเหลือเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นของคนพิการเป็นครั้งคราว เช่น การช่วยเหลือด้านสิ่งของเครื่องอุปโภค บริโภค ในด้านนโยบายการส่งเสริมอาชีพให้คนพิการนั้น แม้ได้มีการกำหนดเรื่องนี้ไว้เป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และที่ 4 ในแผนทั้ง 2 ฉบับ ได้ระบุกิจกรรมหลักในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการไว้ 4 ด้าน คือ การฝึกอบรมด้านอาชีพ การส่งเสริมให้องค์กรเอกชนเข้าไป มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายและจัดระบบวิธีการประกันสังคมและให้มีการสำรวจคนพิการ ต่อมา ได้มีการบรรจุเรื่องการส่งเสริมการฝึกอาชีพ และขยายโอกาสด้านการมีงานทำให้แก่คนพิการไว้ในแผนระดับชาติฉบับต่าง ๆ มาโดยตลอด

แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติยังไม่เป็นรูปธรรมและขาดความต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะรัฐเห็นความสำคัญด้านคนพิการไม่มากนักในแง่ของการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ นโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพคนพิการในประเทศไทยชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการ พ.ศ. 2534 เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนตั้งแต่การกำหนดให้มีบริการให้คำปรึกษา แนะนำ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้พิการเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ การกำหนดให้มีการจ้างงานในระบบสัดส่วน โดยให้สถานประกอบการเอกชนที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 100 คนขึ้นไปรับคนพิการเข้าทำงานในอัตราร้อยละ 0.5 หรือ 100 : 1 และในกรณีที่สถานประกอบการประสงค์จะไม่รับคนพิการเข้าทำงานตามสัดส่วนที่กำหนดจะขอส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแทนการรับคนพิการเข้าทำงานได้ซึ่งปัจจุบันมีการใช้จ่ายเงินกองทุนฯ นี้ส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการ อนึ่ง เพื่อเป็นการจูงใจให้สถานประกอบการรับคนพิการเข้าทำงานซึ่งเป็นเจตนาธรรมของพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 กฎหมายยังกำหนดให้สถานประกอบการที่รับคนพิการเข้าทำงาน สามารถนำเงินค่าจ้างให้แก่คนพิการหรือค่าใช้จ่ายในการจัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ ไปหักลดหย่อนภาษีได้ด้วย

ต่อมาได้มีการจัดทำกฎกระทรวงฯ ว่าด้วยการกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์คนพิการ พ.ศ. 2537 และกฎกระทรวงฯ เรื่องการจ้างงานคนพิการและการส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2537 ดังนั้นการให้บริการจ้างงานแก่คนพิการจึงได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการในปี 2538 และได้มีการพัฒนาบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ตลอดจนส่งเสริมให้คนพิการมีงานทำมากขึ้น ในช่วงแรกภายหลังจากการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการจ้างงานคนพิการในระบบอัตราส่วนพบว่า การทำงานของคนพิการในประเทศไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อีกมาก ได้แก่ ปัญหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่ทำงานซึ่งขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เช่น สถานที่ทำงานมีบันไดสูง คนพิการขาต้องขึ้นลงบันไดโดยไม่มีทางลาดหรือราวบันได ที่ทำงานบางแห่งไม่มีห้องน้ำที่กว้างพอสำหรับคนพิการที่ใช้รถเข็น นอกจากนี้ปัญหาทัศนคติของสังคมส่วนใหญ่ที่ยังมองว่าคนพิการเป็นผู้ด้อยความสามารถ หรือหัวหน้างานยังไม่แน่ใจในความสามารถของคนพิการ และไม่มอบหมายความรับผิดชอบให้แก่คนพิการเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่เกี่ยวกับตัวคนพิการเอง เช่น บางคนขาดการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ที่เหมาะสม หรือขาดการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือขาดมนุษยสัมพันธ์ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งคนพิการ

ส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาต่ำ ทำให้งานที่ทำมักเป็นงานระดับล่างซึ่งมีโอกาสก้าวหน้าน้อย ส่วนคนพิการที่มีการศึกษาสูงมักจะประสบปัญหาการจ้างงานต่ำกว่าวุฒิ จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2542 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ปี พ.ศ. 2542 เป็นปีการศึกษาเพื่อคนพิการและเพื่อให้การบริการการศึกษาแก่คนพิการเป็นไปอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ สอดคล้องกับนโยบายปี 2542 ซึ่งเป็นปีการศึกษาเพื่อคนพิการ ที่ต้องการให้คนพิการที่ต้องการเรียนได้เรียน นอกจากนี้รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ว่าจะให้การสงเคราะห์และสนับสนุนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมแก่ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งยังได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2545 เป็นปีส่งเสริมอาชีพคนพิการ เพื่อเป็นการรณรงค์และส่งเสริมให้คนพิการได้มีอาชีพ มีงานทำ และมีรายได้ที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) กำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และทิศทางการพัฒนายังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐาน ไปสู่สังคมแห่งคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมแห่งการสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งมีการดำเนินการต่อเนื่อง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในด้านแนวคิด ที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมีแนวทางให้คนพิการและผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคม ที่เน้น การเสริมสร้างศักยภาพให้กับคนพิการและผู้ด้อยโอกาสสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาวมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545 : 47)

แนวคิดและนโยบายการดำเนินงานด้านคนพิการที่ผ่านมาในอดีต เริ่มจากการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเบื้องต้น ต่อมาได้พัฒนาก้าวหน้าสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพ หลังจากการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยตรง คือพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งถือเป็นการประกาศนโยบายอย่างชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมคนพิการในทุกด้าน ตั้งแต่การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการมีส่วนร่วมในสังคม ส่งผลให้ทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในประเทศไทยดีขึ้น สังคมโดยรวมเปิดโอกาสและส่งเสริมคนพิการให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และให้ความสำคัญเน้นที่การพัฒนาคนพิการซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและ เป็นทรัพยากรทางสังคมที่ต้องได้รับการเสริมสร้างศักยภาพอย่างสูงสุดตามสภาพมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบุคคลทั่วไป ซึ่งนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนา

คุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนพิการมีศักยภาพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และสร้างสรรค์มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ” โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านคนพิการไว้ 8 ยุทธศาสตร์ (คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ. 2546 : 21-28) 1) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมความตระหนักรู้และการสร้างเสริมเจตคติเชิงสร้างสรรค์ 2) ยุทธศาสตร์ด้านสิทธิและหน้าที่ 3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาศักยภาพคนพิการ 4) ยุทธศาสตร์ ด้านการวิจัยและพัฒนา 5) ยุทธศาสตร์ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อม 6) ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการ 7) ยุทธศาสตร์ด้านการมีส่วนร่วมของคนพิการ ครอบครัว และชุมชน 8) ยุทธศาสตร์ด้านการบริการจัดการแบบบูรณาการ

แนวทางสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีคือ การพัฒนาศักยภาพคนพิการให้สามารถประกอบอาชีพทำอย่างมั่นคง และมีรายได้เพียงพอเพื่อให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถมีผลผลิตหรือยืนอยู่บนลำแข้งของตนเองได้ โดยไม่เป็นการระงับของครอบครัวและสังคม แต่จะแปรเปลี่ยนเป็นพลังของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นเพียง “ผู้รับ” มาเป็น “หุ้นส่วน” และเป็น “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” ในอนาคต โดยในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยการแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 ได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพคนพิการ โดยการสนับสนุนการฝึกอาชีพและการประกอบอาชีพคนพิการ ทั้งการประกอบอาชีพอิสระ การทำงานในหน่วยงานเอกชนสถานประกอบการหน่วยงานภาครัฐ และรัฐวิสาหกิจ การประกอบอาชีพอิสระ เป็นทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพสำหรับคนพิการนอกจากการทำงานในตลาดแรงงานเปิด ซึ่งรัฐได้ให้การสนับสนุนส่งเสริม โดยการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนให้คนพิการกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพอิสระ หรือขยายกิจการที่ได้ดำเนินการแล้ว ในวงเงินกู้ยืมรายละ ไม่เกิน 40,000 บาท สำหรับอาชีพทั่วไปส่วนอาชีพที่มีความจำเป็นต้องใช้ทุนประกอบอาชีพเกินกว่า 20,000 บาท เช่นการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ประกอบอาชีพ ก็สามารถได้รับการพิจารณาให้กู้ยืมเป็นราย ๆ ได้เช่นกัน และเมื่อมีการพิจารณาให้กู้ยืมแล้ว คนพิการต้องผ่อนชำระคืนภายใน 5 ปี เป็นรายงวดหรือเดือน โดยไม่เสียดอกเบี้ย นอกจากนี้คนพิการยังอยู่ในกระแสพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 ที่ยังคงยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีเป้าหมายให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้ อย่างยั่งยืน มีความสมดุลในการพัฒนาระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การส่งเสริม

ให้คนพิการได้รับโอกาส และสิทธิในการรับความช่วยเหลือการพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ และสังคม จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยตรง คือ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการพ.ศ. 2534 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องตลอดจนสิทธิในการได้รับการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้มีการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ โดยจัดตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การพัฒนาประเทศทั่วโลกในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มากกว่าที่จะเป็นการพัฒนาวัตถุ ด้วยเชื่อว่าจะนำไปสู่ความเจริญที่ยั่งยืนถาวร และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชากรที่ดีกว่า องค์การอนามัยโลกได้ระบุว่าประมาณร้อยละ 10 ของประชากรโลก เป็นคนพิการด้วยเหตุผลทางการแพทย์ สำหรับประเทศไทยข้อมูลผู้พิการและภาวะทุพพลภาพ ล่าสุดรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่า มีประมาณ 1.09 ล้านคน หรือร้อยละ 1.8 ของประชากรทั่วประเทศ ส่วนสถิติของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีผู้พิการที่มาจดทะเบียน 478,611 คน สำหรับจังหวัดร้อยเอ็ดมีผู้พิการที่ได้รับการขึ้นทะเบียนทั้งหมด 43,702 คน โดยแบ่งตามประเภทความพิการดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนข้อมูลผู้พิการในจังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2554

ประเภทความพิการ	จำนวน
1. การมองเห็น	8,290
2. ทางการสื่อสาร/ทางการได้ยิน	6,619
3. ทางกาย/การเคลื่อนไหว	16,210
4. ทางจิตหรือพฤติกรรม	3,742
5. ทางสติปัญญา	3,445

ประเภทความพิการ	จำนวน
6. ทางการเรียนรู้	37
7. มากกว่า 1 อย่าง	5,359
รวม	43,702

(ข้อมูล ณ สิ้นเดือนกันยายน 2554)

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

สำหรับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2552 – 2554 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผน โดยพิจารณาจากสถานการณ์และแนวโน้มด้านคนพิการ และความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2550 – 2554 รวมทั้งการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของการดำเนินงานด้านคนพิการ ซึ่งได้บูรณาการกรอบแนวคิด และทิศทางในการจัดแผนให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554 ตลอดจนพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับนี้ ได้เน้นให้มีกลไกประสานงานด้านคนพิการระดับชาติ การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายเพื่อให้มีส่วนร่วม และมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคนพิการทั้งทางด้าน โครงการที่จะดำเนินการในเบื้องต้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้การนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

จากสภาพปัญหาผู้พิการที่ขาดทั้งโอกาสในการทำงาน ขาดทั้งการยอมรับในสังคม และ ขาดแรงปัจจัยในการดำรงชีวิต อันเนื่องมาจากขาดรายได้แนวทางการแก้ไข คือ ส่งเสริมให้ผู้พิการมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในสังคมและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่น โดยให้ผู้พิการได้มีอาชีพ และมีรายได้ในการดำรงชีวิตต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลและประสานงานประจำมูลนิธิ สิริวัฒนา เชนเซอร์ (บ้านอิฐรัตนร้อยเอ็ด) จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว เฉพาะในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เพราะเห็นว่าจะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพให้กับผู้พิการในด้านต่าง ๆ เช่น รูปแบบการฝึกอบรม และรูปแบบการฝึกอาชีพ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้พิการมีรายได้สูงขึ้น และความเป็นอยู่ของตนเองจะดีขึ้นด้วย

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวมีปัจจัยอะไรบ้าง
2. รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในจังหวัดร้อยเอ็ด ควรจะเป็นอย่างไร
3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในจังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยตั้งสมมติฐาน ดังนี้
 ความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ ที่ผู้พิการได้ฝึกปฏิบัติจากรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหลังการทดลองใช้ สูงกว่าก่อนการทดลอง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
 ศึกษาการใช้รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว เฉพาะในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด

2. ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มเป้าหมาย

ศึกษาเฉพาะผู้พิการทางการเคลื่อนไหวที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยมีกลุ่มเป้าหมาย

ดังนี้

2.1 การวิจัยระยะที่ 1

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ผู้พิการทางการเคลื่อนไหวในประเทศไทย ที่ประสบผลสำเร็จ และไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ ทำการศึกษา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ กับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว และที่ไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อสรุป ตัวแปรในเชิงคุณภาพจะมีตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถดังกล่าว

2.2 การวิจัยระยะที่ 2

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ผู้พิการ นักวิชาการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดร้อยเอ็ด ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดร้อยเอ็ด ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด พัฒนาชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด กรมการจัดหางานจังหวัดร้อยเอ็ดและ ผู้เชี่ยวชาญ ในอาชีพต่างๆ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตของผู้พิการ โดยในการดำเนินการผู้วิจัยนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 มาใช้เป็นความรู้พื้นฐานในการสร้างรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้พิการ โดยจัดประชุมสัมมนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้ข้อเสนอร่วมกันในการสร้างรูปแบบการพัฒนาความสามารถด้านการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ในจังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 การวิจัยระยะที่ 3

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ผู้พิการทางการเคลื่อนไหว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 20 คน โดยผู้วิจัยนำรูปแบบการพัฒนาความสามารถด้านการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเคลื่อนไหวที่ได้สร้างขึ้นในระยะที่ 2 มาทดลองใช้และประเมินผลการใช้กับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวที่มูลนิธิสิริวัฒนา เซสเซอร์ ร้อยเอ็ด (บ้านอิฐรัตน์ ร้อยเอ็ด) อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด) เพื่อวัดผลของตัวแปรตาม

3. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลา 4 เดือน ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 – ธันวาคม พ.ศ. 2555

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว เขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ตัวแปรตาม คือ ความรู้ เจตคติ และทักษะในการสร้างผลผลิตหรือให้บริการของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ที่ผ่านการใช้หลักสูตรการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อผู้พิการทางการเคลื่อนไหวของจังหวัดร้อยเอ็ด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คนพิการ หมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย หรือทางสติปัญญา หรือทางจิตใจ ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง
2. ความพิการทางการเคลื่อนไหว หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือการสูญเสียความสามารถของอวัยวะในการเคลื่อนไหว ได้แก่ มือ เท้า แขน ขา อาจมาจากสาเหตุอัมพาต แขน ขา อ่อนแรง แขน ขาขาด หรือภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังจนมีผลกระทบต่อการทำงานมือ เท้า แขน ขา
3. ความพิการทางร่างกาย หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือความผิดปกติของศีรษะ ใบหน้า ลำตัว และภาพลักษณ์ภายนอกของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน
4. ผู้พิการทางการเคลื่อนไหว หมายถึง บุคคลที่มีความผิดปกติ บกพร่องหรือสูญเสียอวัยวะ ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายทำให้ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ดีหรือมีอาการเกร็ง คือ อาการตึงตัวของกล้ามเนื้อส่วนใด ส่วนหนึ่งหรือหลายส่วน ความคุมการทรงตัวได้ยากหรือไม่ได้เลยมีการเคลื่อนไหวของแขน ขา ไม่สัมพันธ์กันมีอาการสั้น เดินเซ หรืออาจเป็นบุคคลที่บกพร่องเนื่องจากสุขภาพ หรืออุบัติเหตุ อาการชัก โรคเรื้อรัง โรคติดต่อกัน
5. ความสามารถในการประกอบอาชีพ หมายถึง สมรรถภาพของผู้พิการซึ่งรวมถึงความรู้ เจตคติ และทักษะในการสร้างผลผลิต หรือให้บริการของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว
6. รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเคลื่อนไหว หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนา สมรรถภาพของผู้พิการ ซึ่งหมายรวมถึง

ความรู้ เจตคติ และทักษะในการสร้างผลผลิตหรืองานบริการที่จัดให้กับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว

7. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นให้แก่ผู้พิการทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาผู้พิการให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะในการสร้างผลผลิตหรือให้บริการของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว

8. การนำหลักสูตรพัฒนาอาชีพไปใช้ หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพที่สร้างขึ้นไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยคาดหวังผลสัมฤทธิ์ทางด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ ให้ดีขึ้น

9. ความรู้ หมายถึง ความจำและความเข้าใจในเนื้อหาของผู้พิการได้ศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ

10. ทักษะปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนลงมือทำงานหรือปฏิบัติชิ้นงานหรือประกอบกิจกรรมสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดทักษะ คือความชำนาญ ความคล่องแคล่วหรือปฏิบัติได้อย่างอัตโนมัติหรือการปฏิบัติตามที่ได้รับความรู้ จากการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมวิชาชีพในเรื่องรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของคนพิการทางการเคลื่อนไหว

11. เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ต่อบุคคลและต่อสถานการณ์ต่าง ๆ

12. การทำงานเป็นทีม หมายถึง ขบวนการประกอบกิจกรรมร่วมกันในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการประกอบกิจกรรมแต่ละประเภทให้มีคุณภาพและปริมาณสูงสุด

13. ผู้ประสบผลสำเร็จ หมายถึง ผู้ได้รับความสำเร็จในการประกอบอาชีพที่ตนเองได้ลงมือกระทำจนเกิดผลของงานที่ตนทำอย่างน่าพึงพอใจ ทั้งนี้บุคคลนั้นจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ และมุ่งมั่นต่องานที่ทำเป็นอย่างดี

14. ผู้ไม่ประสบผลสำเร็จ หมายถึง ผู้ไม่ได้รับความสำเร็จในการประกอบอาชีพของงานที่ตนทำอย่างไม่น่าพึงพอใจ ทั้งนี้บุคคลนั้นไม่มีความขยันหมั่นเพียร ขาดทักษะ ขาดการปฏิบัติและไม่เอาใจใส่ต่องาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้พิการ ในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ได้รูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้พิการ ที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี
2. เป็นแนวทางในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้พิการในด้านต่าง ๆ เช่น รูปแบบการฝึกอบรม และรูปแบบการฝึกอาชีพ
3. คำนวณนำผลการวิจัยไปพิจารณาในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถด้านการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ได้แนวทางในการพัฒนางานของตน และผู้พิการจะมีรายได้สูงขึ้น และความเป็นอยู่ของตนเองจะดีขึ้น